

NOVI OBRAZAC KULTURNIH USTANOVA: PRIMJER KATALONSKOG CENTRA ZA INTERPRETACIJU ROMANIKE

dr. sc. CAROLINA MARTIN PIÑOL □ Sveučilište u Barceloni (Universitat de Barcelona)

Interpretacija kao didaktičko sredstvo

Nakon što je Freeman Tilden dao svoj poznati opis u kojemu se interpretacija definira kao *obrazovna aktivnost koja cilja otkriti značenja i odnose korištenjem originalnih predmeta, izravnim kontaktom i ilustrativnim medijima, a da se pritom ne komuniciraju samo puke informacije o činjenicama*¹, pojavile su se brojne i raznolike definicije interpretacije, Čak je i sam F. Tilden izmijenio svoju izvornu definiciju.

Očito je da je pojam interpretacije povezan sa značenjem *objašnjavati ili iznositi značenja nečega ili objašnjavanjem radnji, činjenica i događaja koji se mogu razumjeti na različite načine*. U tom su kontekstu važni kulturni sadržaji zvani interpretacijski centri u kojima je interpretacija osnovni alat za objašnjavanje baštinskih elemenata.

Pojam interpretacijskog centra suvremen je koncept koji se najprije počeo primjenjivati u američkoj muzeografiji. Riječ izložiti, od latinskoga *exponere*, označava *postupak jasnog i metodičkog predstavljanja neke materije*, dok s druge strane interpretirati, od latinskoga *interpretare*, znači *otkriti smisao neke stvari*.²

Cilj muzeografije u interpretacijskim centrima je sukladno tome dvostruk: jasno i metodički predstaviti neku materiju, te istodobno otkriti njezin smisao. Jedno je predstaviti, pokazati, izložiti nešto, a sasvim drugo je otkriti smisao: očiti smisao i skriveni smisao, izvorni smisao i današnji smisao. Iako se čini da su ta dva pojma sinonimi, oni to ipak nisu.

Primjerice, velike robne kuće izlažu svoje proizvode, tj. prezentiraju ih jasno i metodički. No taj koncept koristan aranžeru izloga, nije dovoljan i muzeologu. Zadaća muzeografije nije samo izlagati, već i interpretirati, tj. otkriti smisao. U procesu interpretacije važno je imati na umu da svaki predmet ili baštinski element ima trostruko značenje³: funkcionalno, simboličko i kontekstualno.

Interpretacijski centar kao ustanova u kulturi

Ako nekoj osobi koja se ne bavi područjem stvaranja ili upravljanja ustanova u kulturi, govorimo o muzeju, koncept će joj biti jasan i razumljiv. Imat će barem predodžbu da je riječ o mjestu na kojemu su smješteni

originalni predmeti s umjetničkom, kulturnom i društvenom vrijednošću s ciljem promatranja i zaštite. Međutim, koncepti poput centra za posjetitelje, interpretacijskog centra, eko-muzeja, ureda za interpretaciju, područja interpretacije, centra za animaciju ili centra za recepciju predstavljeni su općoj publici kao nešto zbunjujuće, nešto što izaziva nesigurnost glede onoga što u dotičnim prostorima može pronaći.

Dva koncepta od netom spomenutih koja izazivaju najveću zbunjenost svojim značenjem jesu *interpretacijski centar i centar za posjetitelje*. Jorge Morales u svom djelu *Praktični vodič za interpretaciju baštine*⁴ navodi kako je B. Morin⁵ preporučio da se pred publikom izbjegava riječ interpretacija jer može stvoriti značajne nesporazume. Sam Morin⁶ naveo je kako je logičnije rabiti pojam *centar za posjetitelje* zato što se publici taj pojam čini vezanim uz njih same, on je izravan i njima blizak. Nasuprot tome, kada se upotrebljavaju nepoznati pojmovi poput *interpretacije* možda će se razviti "određena ravnodušnost, čak možda i odbijanje".

Međutim možemo se upitati je li jasnije rabiti pojam centar za posjetitelje? Može li se interpretacijski centar nazivati centrom za posjetitelje ako je riječ o dva različita kulturna sadržaja i, iznad svega, zna li javnost što je zapravo interpretacijski centar, a što je to centar za posjetitelje? Naposljetku moramo se zapitati primjenjuje li se taj pojam bez ikakvih ograničenja i znanstvenih dosega?

Jasno je da korištenje pojmova nije nešto što bi moglo privući ili odbiti posjetitelje jer se radi o dva različita kulturna sadržaja. Ključno je objasniti publici značenje i smisao svakog od ta dva centra kako ne bi došlo do neželjene reakcije. Važno je znati da ono što određuje neki centar nisu njegova arhitektonska obilježja ili struktura već priroda/struktura informacija koje u njemu nalazimo koje ga određuju kao interpretacijski (odnosno interpretacijski centar) ili kao informativni (odnosno centar za posjetitelje).

Ako dublje proanaliziramo taj problem primjećujemo da se ponekad i stručnjaci s područja muzeologije i muzeografije pogrešno koriste terminologijom, što, ako tome pridodamo i neznanje publike, dovodi do pogrešnog tumačenja izvornog značenja.

1 Tilden, Freeman. *La interpretación de nuestro patrimonio*, AIP-Asociación para la Interpretación del patrimonio (Udruženje za interpretaciju baštine), 2006, Str. 40.

2 Miguel, Raimundo de. *Nuevo diccionario latino-español etimológico*, Madrid, ed: J. M. Bosch Editor, 1866.

3 Vezano za značenje predmeta i njihovo izlaganje, zanimljivo je djelo: García, Ángela. *La exposición. Un medio de comunicación*, ed. Akal, Madrid, 1999 (vidjeti posebno 1. poglavlje, Str. 11-26).

4 Morales, Jorge. *Guía Práctica para la Interpretación del Patrimonio. El arte de acercar el legado natural y cultural al público visitante*, Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de cultura, 2001.

5 Morin, Brian. *What do You Do for a living?*, Interpretation Canada Ed., Canada 1982.

6 Ibidem.

Što je interpretacijski centar?

Svaki grad, selo ili regija posjeduje važnu kulturnu baštinu, bilo da je riječ o urbanističkoj, arhitektonskoj ili etnološkoj. Sva ta mjesta raspolažu određenim turističkim resursima koji obuhvaćaju svojstva prirodne baštine (pejzaž, avanturističke sportove, floru, faunu, planinarjenje), kao i kulturne baštine od etnografske, povijesne kao umjetničke i spomeničke, do onih koje smatramo neopipljivima ili generičkima (vjetar, priroda, rat itd.). Svi ti resursi, ako se tretiraju na odgovarajući način, mogu se pretvoriti u turističke proizvode iznimnog potencijala. Međutim, da bi se ti resursi mogli doživljavati kao *proizvod*, moraju se posjetiteljima predstaviti na prikladan način. To je jedna od zadaća interpretacijskog centra.

Druga mu je pak funkcija isključivo kulturno-obrazovne naravi. Riječ je o promicanju korištenja kulturnih i prirodnih resursa među samim stanovništvom, a posebno među školskim đacima. Funkcija nekog interpretacijskog centra podrazumijeva razjašnjavanje postojeće stvarnosti i prošlosti nekog kraja čime to postaje korisno edukacijsko sredstvo na svim razinama obrazovanja.

U ključne zadaće interpretacijskog centra ubraja se i predstavljanje prirodnih i/ili kulturnih baštinskih elemenata na takav način da nije potreban izravan dodir s resursom. I dok se nudi dovoljno ključnih odgovora potrebnih za razumijevanje baštinskog predmeta istodobno se potiče i želja za upoznavanjem cijelog područja i svega onoga što se u njemu nalazi, uključujući katkad i stvaranje dojma kako se za jedan dan ne može vidjeti sve ono što nudi posjećeno mjesto, što dovodi do razvoja turizma. A tome se pridodaje i turistička funkcija koja podrazumijeva poticanje na korištenje tipičnih proizvoda mjesta u kojemu se nalazi interpretacijski centar.

Zbog svega navedenoga pod pojmom interpretacijskog centra podrazumijevamo *kulturni sadržaj smješten u zgradi ili na otvorenome koji najčešće ne raspolaže originalnim predmetima i kojemu je cilj otkriti očito ili skriveno značenje onoga što se želi interpretirati*.

Primjer Centra za interpretaciju romanike

Unutar španjolske mreže interpretacijskih centara nailazimo na jedan iznimno zanimljiv primjer, na interpretacijski centar u dolini Boí (provincija Lleida, Katalonija), unutar kojeg se upravlja i interpretira osam crkava i jedna romanička kapelica koje su u studenome 2000. uvrštene na UNESCO-ovu listu svjetske baštine.

Uvrštenje na listu svjetske baštine donijelo je znatne pogodnosti cijelom ovom području, ali i nove odgovornosti kao što je upravljanje tim dobrima. Zbog toga je 2007. godine pokraj jedne od crkava uvrštenih na listu svjetske baštine (Santa Eulàlia d'Erill la Vall) otvoren Interpretacijski centar romanike u dolini Boí (katalonski: Centre del Romanic de la Vall de Boí - CRVB) u gradiću Erill la Vall.

Zadaće Centra za interpretaciju romanike u dolini Boí (Vall de Boí)

U CRVB-u se nalaze uredi uprave, prostor za prijam posjetitelja i ono najvažnije: novi prostor za interpretaciju. Budući da su ključni ciljevi usmjereni na očuvanje, interpretaciju i širenje informacija o romaničkom kompleksu, u sklopu CRVB-a razvijene su različite djelatnosti koje sežu od održavanja i obilaženje crkvi uz pratnju vodiča pa sve do turističke promidžbe kojima se prije svega naglašavaju muzeografski interpretirani elementi.

Romanički kompleks u dolini Boí (Vall de Boí)

Tijekom 11. i 12. stoljeća u dolini Boí sagrađene su ove romaničke crkve: Sant Climent i Santa Maria de Taüll, Sant Joan de Boí, Santa Eulàlia de Erill la Vall, Sant Feliu de Barruera, la Nativitat de Durro, Santa Maria de Cardet, l'Assumpció de Còll, te kapelica Sant Quirc de Durro koje predstavljaju izniman primjer očuvanosti kompleksa u izvornom obliku u enklavi što je stoljećima ostala gotovo netaknuta.

Taj je romanički kompleks plod intenzivnih graditeljskih i umjetničkih aktivnosti koje su se odvijale u dolini zahvaljujući investiranjima koja su proizašla iz dobara stečenih pljačkom tijekom rekonkviste, a koje je u ovo područje uložila plemićka obitelj Erill. Iz tog razloga kompleks sadržava neke od najbolje očuvanih primjera zidnog slikarstva (koji se mogu vidjeti u crkvama Sant Climent i Santa Maria de Taüll, te Sant Joan de Boí) ili romaničke arhitekture koja slijedi modele nastale na sjeveru Italije, lombardsku romaniku, koja se prije svega očituje u ukrašavanju uzdignutih zvonika i apsida crkava.

Prostor za interpretaciju

Sadržaje CRVB-a odabrali su stručnjaci za romaniku, kao i povjesničari specijalizirani za ovu regiju imajući pritom na umu da muzeografski sadržaji nisu samo usmjereni na interpretaciju općih pojmova već i na produbljivanje znanja o lokalnima aspektima jer će se upravo s njima posjetitelj susresti.

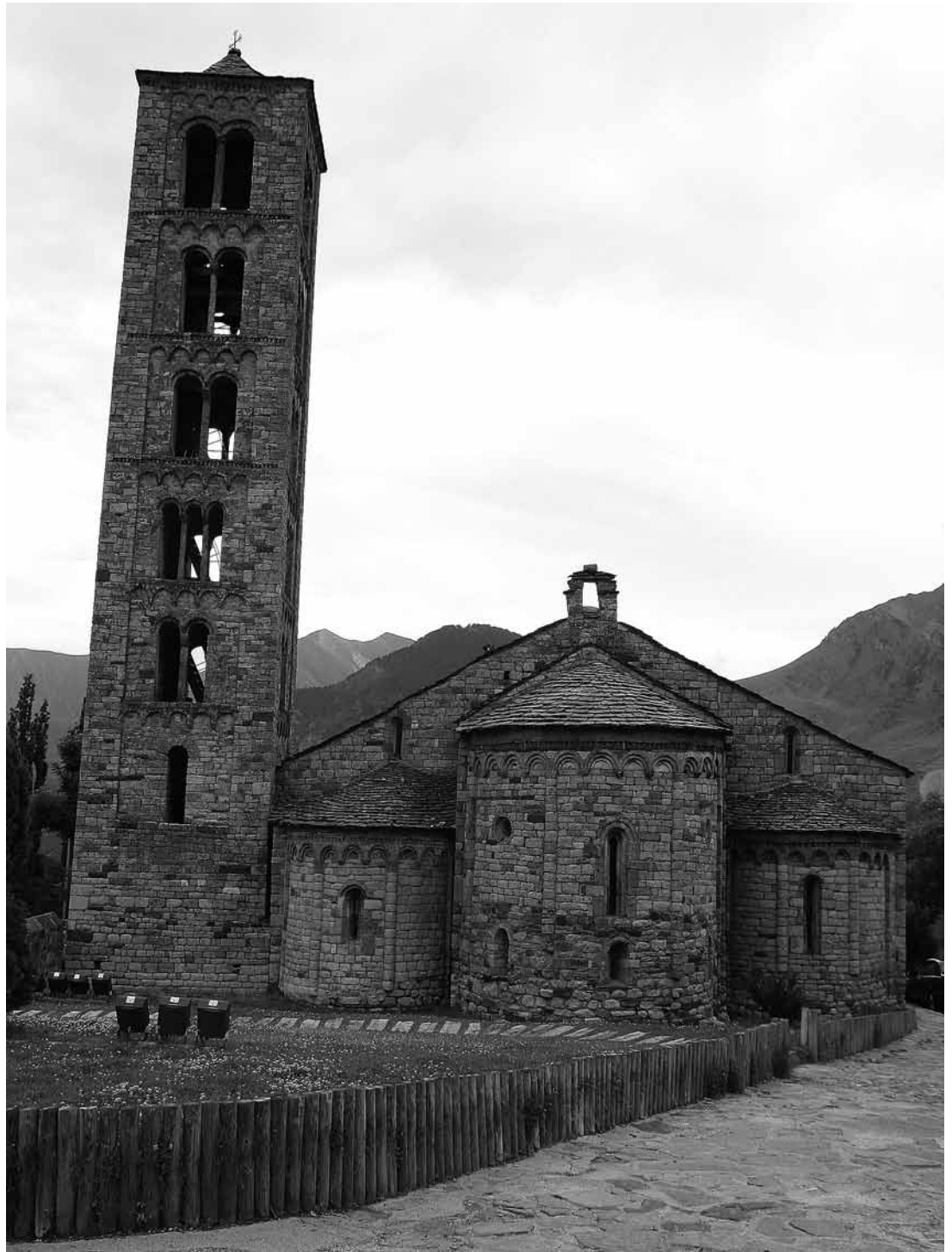
Iz tog je razloga postavljena muzeografija iznimno zanimljiva. Osmišljena na temelju niza saznanja, no onda sintetizirana ističući glavnu srž poruke i privlačeći publiku. Ta se znanja mogu prenijeti bez ikakvih poteškoća, a publika će pristati na dijalog samo ako je ta znanja uspiju privući.

Interaktivna muzeografija Centra

Prostor za interpretaciju unutar CRVB-a proizlazi iz želje da se unaprijedi prijam posjetitelja i zbog toga je taj prostor obogaćen interaktivnim muzeografskim sredstvima uključujući audiovizualne i muzeografske elemente koji na zabavan i didaktički način približavaju posjetitelju povijesni i umjetnički trenutak u kojemu su sagrađene romaničke crkve u dolini Boí (Vall de Boí).

Sadržaji Centra smješteni su u tri različita prostora unutar kojih je uključeno pet različitih područja koja obrađu-

U ključne zadaće interpretacijskog centra ubraja se i predstavljanje prirodnih i/ili kulturnih baštinskih elemenata na takav način da nije potreban izravan dodir s resursom. I dok se nudi dovoljno ključnih odgovora potrebnih za razumijevanje baštinskog predmeta istodobno se potiče i želja za upoznavanjem cijelog područja i svega onoga što se u njemu nalazi, uključujući katkad i stvaranje dojma kako se za jedan dan ne može vidjeti sve ono što nudi posjećeno mjesto, što dovodi do razvoja turizma.

sl.1. Crkva Sant Climent de Taüll

ju sljedećih pet značajnih tema: *Prije tisuću godina, kada se dolina otvorila svijetu; Dolina Boí u središtu Zapadne umjetnosti; Dolina Boí između regija Pallars Jussà i Pallars Sobirà; Devet živih kamena; Glasovi doline.*

Obilazak započinje na recepciji koja ima funkciju prihvata posjetitelja. Ovdje se nalazi pult na kojemu se prodaju proizvodi povezani s romaničkim razdobljem ovog područja. To je i mjesto gdje posjetitelj dobiva sve praktične informacije (poput Centra za posjetitelje) koje su mu

potrebne kako bi obilazak cijelog područja, a posebice crkava, bio ugodan.

Sa svake strane recepcije nalaze se dvije dvorane u kojima se obrađuju različite teme koje se trebaju interpretirati.

Prvo područje interpretacije nosi naziv *Prije tisuću godina, kada se dolina otvorila svijetu*, pri čemu je riječ o audiovizualnoj prezentaciji na velikom formatu pomoću kojega se posjetitelje smješta u kontekst povijesnih okvi-

sl.2. Primjer muzeografskog pomagala u obliku divovske kronike koja govori.

ra romanike. Presentacija se aktivira s pulta, a moguć je odabir između četiri jezika: engleskoga, francuskoga, španjolskoga i katalonskoga. Dvorana može primiti 50 osoba, a posjetitelja se iznenađuje elementima koji su skriveni i koji se, zahvaljujući promjenama intenziteta svjetlosti, čine poput priviđenja.

Nakon toga posjetitelj ulazi u sljedeći interpretativni prostor gdje muzeografiju sačinjavaju predimenzionirane knjige koje mu pomažu da se osjeća kao da je ušao u mudrost romanike.

U prvom dijelu tog prostora pod nazivom *Dolina Boí u središtu Zapadne umjetnosti*, taktilni informativni uređaj pridonosi boljem razumijevanju romaničke ikonografije i simbolike.

Nakon obilaska prostora s knjigama dolazi se u sljedeće područje, *Dolina Boí između regija Pallars Jussà i Pallars Sobirà*, gdje se nalazi velika otvorena knjiga na kojoj se prikazuje kronika onoga doba i u kojoj se iznenada pojavljuje kroničar koji u prvom licu objašnjava događaje što su se tada zbivali.

sl.3. Virtualna figura koja predstavlja Puig i Cadafalcha, istaknutu osobu u obnovi romaničkih ostataka u dolini Boi.

sl.4. Prostor u kojemu se nalazi srednjovjekovni skriptorij s interaktivnim muzeografskim sadržajima.

Nakon toga se stiže do poznatog interaktivnog srednjovjekovnog skriptorija. U tom dijelu koji nosi naziv *Devet živih kamena* posjetitelji otkrivaju osebnosti devet hramova te doline tijekom tri ključne faze: gradnje, otkrivanja te restauracije. Za tu se svrhu rabe sva sredstva

sadržana u skriptoriju: viziri, interaktivne ladice, reprodukcije...

Obilazak završava temom *Glasovi doline*. U tom se dijelu nalazi replika romaničke klupe iz crkve Sant Climent de Taüll koja služi kao potporanj na kojemu se pojavljuju tri ključne osobe iz povijesti doline Boi. Tri virtualne figure u formi svjedočenja u prvom licu prepričavaju događaje vezane za crkve i povijesno razdoblje u kojemu su živjele.

Centar kao glavna okosnica turizma

Dolina Boi tipičan je primjer regije koja je znala iskoristiti svoju kulturnu baštinu kako bi stvorila kvalitetnu marku (brand) koja joj osigurava vlastiti identitet i po kojoj se razlikuje od ostalih turističkih odredišta. Ta je enklava idealna za razvoj kulturnih sadržaja kao što je Interpre-

tacijski centar romanike, koji je postao početna točka za posjetitelje koje je privukla romanika, te je jedan od glavnih katalonskih proizvoda koji se pojavljuje u obliku marki (brenda) poznatih pod nazivom *Pirineu*, *Ara Lleida*, pa čak i pod markom *Cataluña*.

Očito je da ta kulturna baština ne bi bila u takvom stanju da nije postojala inicijativa za obnovu spomenika i njihovog uvrštenja na listu svjetske baštine. Međutim, bez turističkih sadržaja kao što je Interpretacijski centar romanike ne bi se pridonijelo razvoju turizma i privlačnosti posjetitelja koje zanima romanika, kao i onih koje privlače sadržaji vezani uz prirodnu baštinu kao što su Nacionalni park Aigüestortes, skijalište Boí Taüll Resort i toplice Caldes de Boí.

Riječ je, dakle, o centru koji posjećuje publika različitog statusa i različitih interesa u svojem slobodnom vremenu, o centru koji pomaže dolini Boí da postane katalonski turistički proizvod opremljen sredstvima za dobru interpretaciju baštinskih sadržaja te idealan za ugodan boravak u Kataloniji.

dr. sc. CAROLINA MARTIN PIÑOL voditeljica je muzeografskih i muzeoloških projekata *Radionice projekata* Sveučilišta u Barceloni i članica istraživačke skupine DIDPATRI. Posebni interes posvećuje istraživanjima u području vizualnih umjetnosti.

Sa španjolskoga prevela: Ivana Zeljković

A NEW TYPOLOGY OF CULTURAL OBJECTS: THE CATALONIAN EXAMPLE OF THE CENTRE FOR INTERPRETATION OF THE ROMANESQUE

General and abstract concepts such as interpretation and exhibition, visitors' centre, interpretation centre, eco-museum, interpretation office, interpretation area, animation centre or reception centre are used for the definition of differing cultural objects and in a confusing manner.

This paper endeavours to define the differences among the concepts; at the centre of interest is the interpretation centre, one of the most prominent concepts. The article quotes the characteristics necessary for an interpretation centre to be able to fulfil one of the most important assignments: for visitors to be able properly to process the information necessary for correct mastering of knowledge, for it is clear that the concept of interpretation is connected with "explanation or expounding the meaning" or with "explaining actions, states and events that can be understood in different ways." In this sense interpretation centres are increasingly important, and in Spain are ever more popular; Catalonia, with a large number of examples, is particularly prominent here.

For this reason, the article describes an example from the network of Spanish interpretation centres. This is the Vall de Boí Interpretation Centre (Lleida, Catalonia), within which eight Romanesque churches and one chapel that were placed on the UNESCO World Heritage List in November 2000 are interpreted.

Inscription on the List and the advantages stemming from it led to the creation of new responsibilities, such as management of the properties and the building of structures in which everything can be interpreted for the visitors. For this reason, in 2007, next to one of the churches (Santa Eulalia d'Erill la Vall), a Centre for the Interpretation of the Romanesque in Vall de Boí (Centre del Romanic de la Vall de Boí, CRVB) was opened.

We quote this example, since it concerns a typical example of a region that has been able to make use of its cultural heritage in order to create a quality brand that affirms its identity and that distinguishes it from other tourist destinations. This enclave is ideal for the development of cultural facilities such as the Interpretation Centre, which is a starting point in the sightseeing tour of visitors who have been attracted by the Romanesque and the nature, without which, indeed, the influx of tourists would not be feasible.

Dolina Boí tipičan je primjer regije koja je znala iskoristiti svoju kulturnu baštinu kako bi stvorila kvalitetnu marku (brand) koja joj osigurava vlastiti identitet i po kojoj se razlikuje od ostalih turističkih odredišta.